

Honnyi Levelek

Tudósítások, és Egyebek.

N r o. 16.

Magyar Ország.

Versetzről a' Bánátból, Febr. 16-dikán.

Eő Csász. 's Ap. Xir. Felségének születése Napját, ezen hónapnak 12-én kegyes ájtatósággal innepelte meg Versetz városa, az itten kvártélyozó huszárokkal, és városi katonasággal egy temben. Melly jeles alkalmatossággal, újabb jeleit mutatta meg, a' Görög nem eggyesült valláson lévő *Vidák Péter* Püspök Úr Eő Excelentziaja a' fegyver viselő emberekhez vonszó szeretetének, melly szerint, az itten fekvő *B. Stipsits* Huszárjainak, az egész Svadronyra, a' Srázsamesterektől kezdve, a' küzemborohig, fejéenként 2 font marhahúst, egy akó szilva pálinkát, és 4 akó bort ajándékozni méltóztatott.

Ugyan ezen hónapnak 14-dikén marsitozott városunkon keresztül Pest felé, az Olái Illirikus határ őrző Regementnek egy nagy számú Batta-lionja, melly úttal, a' feut tisztelt, kegyes, és katonát szerető Püspök Úr Eő Exc. ja, a' tiszti karnak kedvéért fényes bált tartott. A' köz katonaságnak pedig a' maga udvarában, pelsenye 's bor bőv osztogatása, muzsika szó és tántolás által igen jeles mulatságot szerzett; ezenkívül a' legénységet, a' Srázsamesterektől fogva aláfelé, egy napi zsóldal meg ajándékozni méltóztatott. A' város ingyen tartást adott két napra, és útikön-

nyebbítések végett, egy Státióig 600 szekereken vitettette.

Az időnk itten szép, kellemetes meleg napokkal jár. Jeget 's havat már a' mi vidékünkben nem látunk.

Hazafi Javallás.

A' Lisztes Malom' álhatatlansága miatt gyakran szenvedő Tájékokhoz a' két Magyar

Hazában, — 's ha tettik — az egész Monarchiában.

Isaknem 20 esztendejemár, mióta kinyíltabb szemmel tapasztalom azt, hogy a' két Magyar Hazában, télen által még ott is, a' hol nagy folyóvizek vannak, télennyáron pedig ott, a' hol a' malmok tsak patak-vízen állanak, 's az igás marhák' szűkvólta miatt a' száraz malmok hevernek, közel az éhségig szenved a' föld' népe. — Ezen az igen könnyen elhárítható inségen segíteni, — nem az én erszéyemhez való vólt, mert másképp' már régen vége vólna a' (Soproni, 's több száz) panasznak, ha kívánsággal, 's e' dologban való hosszas tapasztalásommal, vagyonbeli tehetségem egyyet ért vólna.

A' napokban nem tsak egy tudósítást vettem; és nem tsak Magyar Országból, hanem Erdélyből is három helyről, mellyeknek a' tárgyak egyenesen a' *Szélmalom*: és általljában való feleletem az, hogy a' kívánt Modelt Bétsben senki sem tudja meg tsinálni, 's nem is lehet tőlök kívánni.

En szen javallásomban, a' Magyar Újjság' Erdemes Iróibak rovássokra, bővebben mint a' Heti Levelek engedik, nem írhatok: de a' mit itt röviden írok, azt másutt, körülállások szerint

bővebb értelemben is kész leszek elő adni, ha veszem észre az igaz szándékot. — Nekem se jó szó, se jutalom, se köszönet nem kell, mert Hazafiúi, sőt emberi kötelességem indít: hanem azt kikérem, hogy ilyen dologban ne sajnáljon kiki minden levelezésbeli 's más költségtől is egészen megmenteni.

Régidőtől fogva tapasztalt dolog a két Hazában, sőt — többet mondok — még Bétsben a' Belvederé-ben is, hogy azok a' szélmalomok, a' mellyeket eleitől fogva építettünk, inkább komédiául állanak ott, mint haszonvételre; és a' szélmalomnak ezen komédiai tekintete, 's nyomorúságos haszna tette nállunk a' szélmalomnak még a' nevét is tsihéssé, 's hozta ezt a' felséges machinát útalatba. — Betsüller' lekötésével lehet e' következő igazságokat megpétsélni: —

Hollánda'ban, — ebben a' mechanica' országban — számtalanszemberűnő dolgok között, melyeknek nagy része, más, ott szomszéd Tartományokban is feltaláltatik, két legméltóságosabb tárgy ez: — *Hajó, Malom.* — Kimondhatja betsületére, hogy valahol tökéletesebb és hasznosabb malmot látott vagy hallott volna, mint a' Hollánda' szélmalom? — En Mádridtől Königsbergig, Rómától Koppenhágáig, Scotiától Erdely Ország' közepéig, egyvet se találtam hozzáfoghatót. — Mi az oka, hogy az egész Hollánda' szélmalomerdőből áll, holott vízben úsznak, és sem a' kis Rajnán, sem az Amstelen nints malom? — Egyedül a' szélmalom' tökéletessége, mely soha se tsal: jóllehet Hollánda'ban, minden nagyítás nélkül, legalább egy har-madrésszel kevesebb szél fú mint nállunk, —

legyen bár az tsaknem köröskörül vízzel. Minden tigonolható műhelynek, a' melyben tsakmalomi mozdító erő kell, szélmalom a' mozgatója; — még a' lapájban fekvő vizeket is szélmalomok emelikfel a' tengerbe, mikor esős időben az e' végre készített számtalan szélmalomokat szélnek, sőt tsak szellőnek (aura) szabadítottják az arra rendelt emberek.

Hogy tehát én a' szélmalomtól elidegenedett Birtokosokat 's Mólnárokat, az az eránt való egész bizodalomba, ha lehet vissza vezethessem, azt bátorodom javasolni, hogy az ilyen tsakhatatlan lisztes vagy fűrész-malom' készítéséhez, ha van reá szükségek, 's hozzá tehetségek, kezdjenek hozzá bizvást; a' mit abban a' Kómvés, Ats, Kováts és Mólnár nem értene, én azt úgy leírom szóval, és előadom mathematicae, hogy azt egy okos (kivált' rajzolni tudó) olyan Mesteremben tökéletesen megfoghattja, és a' valóságos Holándiai Szélmalom hiba nélkül megkészítheti. — „A' *Vitorla*, ennek a' *sekvése*, *matériája*, és az, hogy a' vitorlát a' legkegyetlenebb szélben is, sebes forgásában, tsak egy gyermek is könnyen megállíthassa, — ezekből áll a' Hollándia szélmalomnak minden mestersége és tökéletessége. — Az egész malomhoz tsak 5 darab fa kell olyan, a' mely nem minden bokorban terem: a' többit könnyű pótolni.

A' legnagyobb haszon ebben a' szélmalomban. — 1.) Az, hogy ha az, egész esztendőben, szélnemléte miatt egy hónapig heverne, ez rendkívül tsuda volna. — 2.) Öröl annyit azon idő alatt, mint 8 — 10 száraz malom. — 3.) Az ember haját mozdítani tudó szellővel forog egy,

— nem 3 — 4 hanem 5 — 6 talp középszélőjü (diameterü) kő, — kemény széllel 3, legfeljebb 4 olyan malomkő; rendkívül nagy széllel (orcannal) pedig annyi kő 4 darabig, a' menyit megereszteni tettzik vagy szükséges, — mind ugyanazon egy vitorla' erejével: mert, ebben, a' malomban mindenféle szélnek egyformán lehet parantsolni, a' vitorlának a' szél erejéhez szabott fel vagy letekerése által. — Egy malomot, ugyanazon egy vitorla alá, csak egy vagy két forgó kőre építeni, — nagy vesztegetés: három vagy 4 kő együtt, leggazdaságosabb. —

Egy különös még ebben a' malomban az, hogy jóllehet (legközönségesebben) a' malomház 's garad a' föld' színén felül 20 — 24 talp magasságyira épül: még is, 'sákot emelni soha sem kell; mert a' gabonát a' szekérről fel, 's a' lisztet a' malomházból le, maga emeli a' malom, és azt, mind itt, mind ott szépen helyére teszi. — A' malom, földszint, Szin (félszer) és lakószoba 's konyha; az első emeletben is, vagy Mag-, és Liszt-tár szokott lenni: a' kerek folyósó 2 ölnyi formán van a' föld felett, mellyet a' 12 's 14 öles forgó vitorla' alsó vége nyalogat.

Vegye szívére 'hát ezen javallásoniat az, a' kinek arra szüksége volna, 's tehetsége van hozzá. — Keveset hibázom, ha azt mondom, hogy a' Ketskeméti minden szélmalom együtt nehezen hajt annyi hasznót, mint egy jó készületü Hollandiai Szélmalom hajtana. — Debretzenben is jobb volna 100 's több tűztészék helyett 10 jó szélmalmot állíttatnifei: 10 malommal a' vesztegetésig érnémeg ez a' Város, mikor Ámsterdám (250 's több ezer Lélek) 20 — 25-ből bőven él.

— 'A' szálmalom meg sem tud égni, mert rend szerént téglából van.

Ha pedig találkozna, Hazája' 's maga' nagy hasznát szívelő egy olyan Uri, vagy Városi kis Társaság, a' mely azt a' megbetsúlhetetlen tárgyat kívánáa egész meggyőződéssel tökéletes ségre hajtani; tsekély javallásom tóldalékja ez: — Model-készítettés helyett, szánnjonel 100, forintot, legfellebb 100 tallert ezüstben, és ezen úti költséggel igazítsón hozzám egy jól kitanúlt, értelmés faragó, németül beszélni és írni ('s rajzolni is) tudó Mólnár-, vagy Áts-legényt, a' kit én minden szükséges oktatással, jó módon útnak igazítok, Ó Felségétől kinyerendő 3 hónapi passus mellett, csak Német Országba odáig, a' hol a' legjobb tökéletes Hollándiai Szálmalmot találni. — Így, jövő Augustusra, legrövidebb, legoltsóbb, és legbizonyosabb úton módon érjükel azt, a' mit már ez előtt 100 's több száz esztendővel kellett volna végre hajtani.

Ha valamely Vízimalombirtokos ellen talál tam hibázni, — gondolljameg azt, hogy se a' a' magam hasznát, se Haza' kárát nem keresem.

Kisszántói Pethe Ferentz.

H i r a d á s.

Minden rendbeli személyeknek tudtokra adatik, hogy, Tek. Nemes Győr Vármegyében, Szent-Márton mező városban egy approbatus szem orvos Braun János lakik, a' ki számtalan világtalan seemélyeket, 's azok közt vakon születetteket is szerentséssen meggyógyított — azért azok, a' kik segítségével élni akarnak, magokat nálla bátran jelenthetik, ha lehet e' rajtok segíteni, vagy nem? Ó mindjárt meg fogja hatá-

ozni, de a' gyógyíthatoktól is mind addig, míg
látásokat meg nem nyerik, semmi jutalmát nem
kíván.

T u d ó s í t á s.

Zanna Bertalan, stukkaturázó mester, jelen-
li, hogy ő a' templomokat, kastélyokat, 's egyéb
eféle nagy épületeket minden állások nélkül
újítja (reparálja), 's a' szerént a' mint kívánta-
ik mindenféle színekkel felékesíti (schatirozza).
Már több próbáit mutatta ezen tehetségének.
Az ő öttse *Zanna Pietro*, Bétsi privilegiáltatott
machinatsináló mester, olyan mindenféle nemű
főző-machinákat készít, a' mellyek egyszersmind
2 és 3 szobákat fűtenek, 's következésképpen
sok tűzi fát meg lehet ezek által kímélleni. Miad-
kettőjük találtathatók a' T. Dominicanus Atyák-
nál a' 713 szám alatt.

* * *

a' *M. Kurir Irói* a' következőket jelentik
tisztelt Olvasóinknak —

Mint hogy nem kevés számmal találatnak t. Ol-
vasóink közt, a' kik ezen folyó fél esztendőre is nem
a' rendes fizetést, a' 10 forintokat; hanem ki 7,
ki 6, sőt 5 forintot is küldöttek: az illyeneket
arra emlékeztetni bátorkodunk, hogy a' Kurirért
való fizetés az egész esztendőre 20, fél esztea-
dőre pedig 10 forintra van határoztatva: mely-
hezképpest mind azok, a' kik kevesebbet kül-
döttek, kérettetnek, hogy a' hátra lévő részt is
halasztás nélküli felküldeni ne terhelhessenek.

Számosan találatnak olyanok is tisztelt Ol-
vasóink között, kiknek az újságért való rendelé-
seik későn érkezvén fel, az előbb darabokat
meg nem kaphatták. A' kiknek rendelészeik Jan.

20-dika előtt meg nem érkeztek, az ilyeneknek a' 6 első darabokat megküldeni nem lehetett. E' nem a' rossz expedízió által, hanem a' miatt okoztatott, hogy (kivált ezen esztendőnek elején, midőn az újságra kívántató költséget a' *stempelzés* nem kevésbé felhágattá) nem mertünk annál igébe sokkal többet nyomtattatni, mint a' megnyit tavalyi Olvasóinknak számokhoz képepest szükségesnek lenni gondoltunk. Azt is tudjuk némely Olvasóinkról, hogy a' kik későn teszik rendeléseiket, nem sokat gondólnak véle, hanem kaphatják is az elsőbb darabokat. Mint, hogy azonközben megeshetik, hogy olyanok is találhatnának, a' kik a' nékiek meg nem küldetett darabokat is szeretnék venni, az ilyeneket kérjük, hogy tegyenek vagy tétessenek nálunk jelentést minél előbb, hogy az elmaradott darabokat azoknak, a' kik azokat különösen kívánni fogják, még küldhessük - meg.

Ugy vesszük eszünkbe, hogy nem kevesen találtnak olyan Olvasók is, a' kik most Aprilistől fogva kívánják venni újságainkat. Nem is tsuda a' mostani időben, midőn minden nap nagyobb és nevezetes történetekkel virad-fel. Mi szívesen küldjük ezeknek Aprilistől fogva is a' Kurirt, de az a' kérésünk van hozzájuk, hogy ne tsak egy fertályra, hanem az esztendőnek egész hátra lévő részére tegyék rendeléseiket, meggondolván azt, hogy számokra tsak fertály esztendőre való borítékot nyomtattatni, káros és alkalmatlan. Az ilyenek ne terheltessenek a' hátra levő 9. hónapokra, 15 Forintot küldeni.